

Mezopotamya Enerji Forumu 2011

SONUÇ BİLDİRGESİ

Tarih boyunca kadim halkların, medeniyetlerin beşiği olan Mezopotamya'da günümüzün en önemli konularından biri olan enerji "Mezopotamya Enerji Forumu 2011" adıyla TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası Diyarbakır Şubesi tarafından 21-22 Ekim 2011 tarihlerinde Diyarbakır'da gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Forum kapsamında 600 kişi üzerinde uygulanarak yapılan "Diyarbakır İli Elektrik Enerjisi Sorunları ve Halkın Elektrik Enerjisi Kullanımı Alışkanlıklarının Tespiti Anket Çalışması" ile, halkın enerji sorunlarına bakış açısı üzerine önemli sonuçlar elde edilmiştir.

Forum yürütme kurulu, gerçekleştirilen anketin sonuçları, sunulan bildiriler, yapılan tartışma, katılımcıların katkıları ve değerlendirmelerini eksen alarak, forum sonuç bildirgesini kamuoyu ve ilgililerin bilgisine sunmayı kararlaştırmıştır.

Mezopotamya, on binlerce yıllık insanlık serüveninin hayat bulduğu, Dicle-Fırat Havzasında yaşamın doğal, demokratik, ekolojik toplum formunda şekillendiği; ayrıca devletin de ilk kez ortaya çıktığı bir coğrafyadır. Su medeniyetlerinden birine ev sahipliği yapan Dicle-Fırat havzası, tarih boyunca gelişen egemenlik ilişkilerinin etkisiyle kriz ve kaoslarla karşı karşıya kalmış; sanayi toplumuyla birlikte yeraltı zenginliklerinin sanayi amaçlı kullanılabilmesi adına emperyal ve küresel güçlerin dikkatini çeken, bu anlamıyla da dünya savaşlarına neden olan bir bölgedir.

Aralarında su, enerji ve diğer nedenlerle sorun olmayan Ortadoğu halkları, su ve enerji savaşlarında en çok mağdur olan topluluklardır. Ortadoğu coğrafyasında egemenlik ilişkileri bakımından sıkıntı yaşayan Filistin ve Kürt halkları su ve enerji hakimiyet süreçlerinin kurbanı haline getirilmişlerdir. Bu halkların yaşadığı sıkıntılar hala bu coğrafyanın en önemli gündem maddeleri olarak ağırlıklarını korumaktadır.

Oturumlarda yapılan sunumlar ve tartışmalar ışığında öne çıkan görüşler şöyle özetlenebilir:

"Bölge Üretimde Zengin Tüketimde Fakirdir."

1. Güneydoğu Anadolu Bölgesinin genel enerji yapısına bakıldığında, bölgenin enerji üretimi açısından önemli yenilenebilir enerji kaynaklarına sahip olduğu görülmektedir. Bölge, 2010 yılı verilerine göre ülkenin hidroelektrik enerji üretiminin % 39,62'sini, petrol kaynaklarının % 95'ini üretmektedir. Değerlendirilebilir önemli miktarda jeotermal, linyit ve asfaltit kaynaklarının yanında, güneş ve rüzgar enerjisi potansiyeli de düşünüldüğünde, enerji ve su kaynakları açısından bölgenin oldukça zengin bir potansiyele sahip olduğu görülmektedir. Buna rağmen, elektrik enerjisi kullanımında tüketiciler açısından, Türkiye'nin en ciddi problemlerinin yaşandığı bölge olması özelliğini taşımaktadır. Bölge, bu kaynakların kullanılması suretiyle yaratılan ulusal katma değerden de eşitsiz pay almaktadır.
2. Şubemiz tarafından Diyarbakır ilinde yapılan ankette bir ailenin aylık ortalama elektrik tüketiminin 250 kWh olduğu tespit edilmiştir. Diğer bölge illerinin de yapı olarak Diyarbakır ilinin sosyoekonomik gelişmişliğine yakın olması sebebiyle yaklaşık olarak aynı tüketimi yaptıkları göz önüne alınabilir.
3. Bölgede bulunan bütün iller sosyoekonomik gelişmişlik sıralamasında Türkiye ortalamasının altında bulunmakta olup, bölgede Türkiye ortalamasının çok üzerinde bir yoksullukla karşı karşıya olduğumuz bir gerçektir. Türkiye'nin sanayide ve meskenlerde elektrik fiyatları açısından dünyanın en pahalı elektrik satan ülkelerinden biri olduğu dikkate alındığında, aylık 250 kWh ortalama bir tüketimde oluşacak elektrik faturalarının bölgedeki halkın geliri içinde çok yüksek oranda bir gider payına sahip olacağı

dikkate alınmalıdır. Elektrik üretiminin çoğunun, üretim maliyetinin ucuz olduğu hidroelektrik kaynaklardan sağlandığı bu bölgede, pilot uygulama yapılarak, ihtiyacı olan ailelere aylık 150 kWh'lik tüketim bedelsiz verilmelidir. Bu çalışmanın, tüm ülkeye yaygınlaştırılması ile hem usulsüz elektrik kullanımı azalacak, hem de sosyal devlet anlayışı güçlenecektir.

4. Şubemiz tarafından Diyarbakır ilinde yapılan ankette usulsüz elektrik kullanımının sebepleri olarak halkın % 46'sı geçim sıkıntısını ve %43'ü de elektrik fiyatlarının yüksek olmasını belirtmiştir. Aslında iki sebebin de ekonomik gelişmişliğe dayandığı görülmektedir. Usulsüz elektrik kullanımının önlenmesi için de halkın %44'ü gelir düzeyinin ve istihdamın artırılmasını ve %40'ı da elektrik fiyatlarının ucuzlatılmasını önermiştir.

"Bölge Yatırımları Halktan Kopuk"

5. Bölgede yatırım olarak lanse edilen binlerce yıllık tarihi, kültürel ve doğal değerleri tehdit eden Ilısu HES ve Munzur çayı üzerindeki HES'ler gibi sorunlu projeler bölgede yaşayan halkın çoğunluğu tarafından kabul görmemiştir. Sadece elektrik üretimi yapılacak barajlarla Hasankeyf'i ve Munzur vadisini yok edecek yıkım projelerine aktarılan kaynaklar sulama kanallarının acilen tamamlanması için kullanılmalıdır. Bu şekilde elektrik tüketimi de azalacak ve bu sorunlu HES ve barajlara da ihtiyaç olmayacaktır.
6. Hakkari ve Şırnak illerini kapsayan sınır bölgesi boyunca sudan bir Çin Seddi şeklinde 7 tanesi Şırnak'ta, 4 tanesi Hakkari'de olmak üzere, 11 tane sınır barajı yapılması çalışmaları devam etmektedir. Diğer baraj planlama ve etüt çalışmalarının aksine, üç aylık bir çalışma periyodu içerisinde, tamamen askeri ihtiyaçlarla yapımına başlanan bu barajlar, literatüre, Türkiye'nin armağan ettiği şekliyle, Sınır (Güvenlik) barajları olarak girmiştir. Herhangi bir elektrik üretimi ve sulama amacı olmayan bu projeler bölge gelişimine katkı sunmak bir yana ülkenin mali ve su kaynaklarının mühendislik dışı projelerde heba edildiği ciddi sorunları olan projelerdir. Barışçıl ve demokratik yollarla

çözülmesi gereken Kürt sorununu şiddet yoluyla bastırma temelinde harcanan ve harcanacak kaynaklar, bölgenin kalkınmasında ve kamu yatırımlarında kullanılmalıdır.

"Bir Kalkın(ama)ma Hikayesi GAP"

7. Enerjide gerçekleşme oranı % 85 olan GAP'ın sulamadaki gerçekleşmesi ise sadece % 15'tir. En son AKP hükümeti tarafından, 2008 yılında açıklanan GAP Eylem Planında, 2012 yılına kadar sulama yapılarının çok büyük oranda tamamlanacağı belirtilmiştir. Ancak 2012 yılına çok az bir zamanın kaldığı bugün maalesef sulama kanalları hala bitirilememiş, bu konuda siyasi irade ve ekonomik kaynak ortaya çıkmamıştır.
8. Sulama kanalları bir an önce tamamlanmalıdır. Kanallar yap-işlet-devret ile değil, DSİ eliyle yapılmalı, su çiftçiye ucuza verilmelidir. Sulama kanallarının bitirilmesiyle bölge çiftçisi rahat bir nefes alacak, sulamasını ekonomik ve sağlıklı bir şekilde yapabilecektir.
9. Devletin tarım, enerji ve kalkınma politikalarını insan ve doğayı merkezine alan bir yaklaşımla yeniden düzenlemesi gerekmektedir.

"Çiftçinin Elektrik İsyanı"

10. GAP'ın tamamlanmaması nedeniyle halkın önemli bir kesimi arazilerini sondaj yöntemiyle kuyulardan su çekerek sulamakta, büyük bir kördüğümüne dönüşen bu çelişki sulama zamanlarında sağlıksız ve kesintili enerji aldıkları için üretim kaybı yaşayan çiftçilerimizi her sene isyan etme noktasına getirmektedir. Bu sıkıntıların giderilmesi için yürütülen çabalar yetersiz kalmış, çiftçinin mağduriyeti giderilememiştir.
11. Bölgemizde elektrik enerjisi ile yapılan tarımsal sulamadan kaynaklı yaşanan sıkıntıların azaltılması için acil yatırım ihtiyacı bulunmaktadır. Çiftçiler mühendislik hizmeti olarak tekniğe uygun tesisler kurmalıdır. Elektrik Dağıtım Şirketleri, dağıtım hatlarını yenilemek üzere ciddi bir yatırım seferberliği başlatmalı, tüketicilerden dağıtım sistemine yansiyacak olumsuz etkileri önlemek için tedbirler almalıdır. Türkiye Elektrik İletim

A.Ş.'nin (TEİAŞ) de iletim kapasite sıkıntısını ortadan kaldıracak yatırımları yapması gerekmektedir.

“Bölgede Elektrik Dağıtım Altyapısı Can Çekişiyor”

12. Bölgenin elektrik enerji sisteminde kullanılan teçhizatın önemli bir bölümü ekonomik ömrünü tamamlamıştır. Kısmen iletim hatları olmak üzere, özellikle dağıtım hatlarının yetersiz ve eski olması, taşınan enerjinin hat kapasitelerine göre yüksek olması, hat teknik kayıplarını ülke ortalamasının üzerine çıkartmaktadır. Bakım ve onarım çalışmaları için gerekli olan işgücü ve yatırım kaynağı yaratılmalı, dağıtım hatları kesinlikle yenilenmeli, bölgede aşırı yükselen teknik kayıpların düşürülmesi sağlanmalıdır.
13. Elektrik dağıtım sektörü özelleştirme beklentisiyle işlevsiz ve çalışamaz bir hale getirilmiştir. Özelleşen ve özelleşme aşamasında olan dağıtım şirketlerinde, çalışan için sömürü ve güvencesiz bir iş ortamı; tüketici açısından da hizmet kalitesinde ciddi bir azalma meydana gelmiştir.
14. Yapılan ankette yöre halkı Elektrik dağıtım şirketlerinin özelleştirilmesi ile daha iyi ve kaliteli hizmet alımı mümkün olacağına %52 oranında, daha fazla yatırım yapacaklarına % 48 oranında, elektrik fiyatlarının ucuzlayacağına %66 oranında inanmazken, halkın sadece en fazla %20'lik bir kısmı bu yargılara inanmaktadır. Bu durum halkın yarısından fazlasının özelleştirmeye karşı olduğunu, özelleştirme taraftarı kişi sayısının en fazla %20'lere ulaştığını göstermektedir. Konu ile ilgili %12'ler mertebesinde kararsız ve yine %17'ler mertebesinde de fikri olmayanlar mevcuttur.

“Ülke Enerji Politikaları Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Kullanımı ve Enerji Verimliliği Uygulamaları Işığında Oluşturulmalıdır”

15. Ülkemizde elektrik sektörü ve hizmetleri 4628 sayılı elektrik piyasası kanunu ile serbest piyasa adı altında üretimden tüketim noktasına çok başlı bir

yönetim sistemi ile halka ulaştırılmaktadır. Kamusal bir hizmet ve temel bir insan hakkı olması gereken; doğal tekel özelliği olan elektrik, serbest piyasada kar edilen bir mal konumuna getirilerek halkın aleyhine bir piyasa ürünü haline getirilmiştir.

16. Türkiye’de 1989’larda toplam elektrik ihtiyacın %60’ı hidroelektrikten sağlanırken, günümüzde ise hidroelektrik kurulu güç kapasitesi olarak %32,86 oranında olmasına rağmen ihtiyacın %24,52’sini üretmektedir. 1995 yılından bu yana doğalgazın toplam enerji üretimindeki payı %28’den %46.7’ye çıkmıştır. Doğalgazın elektrik üretimindeki bu artışın artarak devam etmesi ülkenin dışa bağımlılığını tehlikeli boyutlara taşımaktadır. Başta doğalgaz olmak üzere dışa bağımlı enerji üretim modellerinden acilen vazgeçilmesi gerekmektedir.
17. Ülkemizde 2010 yılı sonu itibarıyla yaklaşık 51.547 MW olan kurulu gücün %57,28’ini termik kaynaklar oluşturmakta, Rüzgar, jeotermal ve biyogaz gibi yenilenebilir kaynaklar kurulu gücün %3,49’unu oluşturmaktadır.
18. Güneş enerjisinin ülkemizde gelişimi için çıkan yasa ve öngörülen teşvikler yetersiz kalmıştır. Bölgemiz Türkiye’nin en zengin güneş potansiyeline sahipken Diyarbakır ve Şanlıurfa illerinde toplam 7 MW, bölgede ise 15 ilin tamamında sadece 191 MW GES (Güneş Enerji Santrali) bağlantı oluru verilmiştir. Bölgenin yüksek güneş enerjisi potansiyeli dikkate alınarak, bu enerjinin elektrik üretiminde kullanılması sağlanmalıdır. Yenilenebilir enerji kaynaklarından halkın da daha fazla yararlanabilmesi için uygun teşvikler bir an evvel hayata geçirilmelidir.
19. Gelişmiş ülkeler günümüzde enerji yoğun sanayi kollarında üretim yapmayı terk ederek, bilişim, ilaç sanayi, ar-ge faaliyetleri gibi üretiminde az enerji harcanan ancak gayri safi milli hasılaya yüksek oranda katkı sağlayan sektörlerle yönelmişlerdir. Ülkemiz ise gelişmiş ülkelerin üretiminden vazgeçtiği çimento, demir çelik gibi üretiminde oldukça yoğun enerji harcanan sektörlerde yatırım yaparak bu alanlarda üretim yapmak ile övünmektedir. Artan enerji ihtiyaçları

düşünüldüğünde ülke gelişiminin enerji kullanımı düşük ancak katma değeri yüksek sektörler aracılığı ile yapılması gerektiği unutulmamalıdır.

20. Ülkenin artan enerji ihtiyacı nedeniyle nükleer enerji ile elektrik üretimi karar vericiler tarafından halka zorunluluk olarak sunulmaktadır. Oysa yaşanan nükleer felaketler, nükleer enerji ile elektrik üretiminin insan ve çevre hayatı üzerinde kalıcı zararlar meydana getiren çok önemli bir tehdit unsuru olduğunu göstermektedir. Bunun yanında atıkların bertaraf edilmesi, güvenlik, kararlı çalışmama, hammadde konusunda dışa bağımlılık gibi unsurlar göz önüne alındığında nükleer enerji ile elektrik üretme maliyetlerinin kamuoyuna sunulandan çok daha fazla olduğu görülmektedir. Bu nedenle tüm dünya halklarının yaşamını ve geleceğini tehdit eden nükleer enerji ile elektrik üretiminden vazgeçilmeli ve bu alanda harcanacak kaynaklar yenilenebilir enerji kaynaklarına ve enerji verimliliğine aktarılmalıdır. Almanya ve Japonya gibi ülkeler 2050'li yıllarda elektrik üretimlerinin tamamını yenilenebilir kaynaklardan ve enerji verimliliği uygulamalarından kazanmayı hedeflemektedirler. Ülkemizin enerji politikalarının da bu ekseninde hazırlanması gerekmektedir.

21. Şubemiz tarafından Diyarbakır ilinde yapılan anket sonucunda halkın %35'e yakın kesimin nükleer enerji ile elektrik üretimine karşı olduğu, %18'ine yakın kısmın nükleer enerji ile elektrik üretimine sıcak baktığı görülürken %10'luk kesimin kararsız olduğu ve %37'lik kısmın ise fikrinin olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlardan halkın özellikle nükleer enerji gibi konularda bilgilendirilmesi gerektiği ortaya çıkarken karar vericilerin enerji politikalarını halkın fikirlerini göz önüne alarak yapmalarının önemi de ortaya bir kez daha çıkmıştır.

“Su ve Enerji Halklar Tarafından Barış İçerisinde Paylaşılmalıdır.”

22. Dicle-Fırat gibi, sınırların ötesine geçen sular ya da sınır aşan suların kullanımı hususu uluslararası nitelikte politikalarla belirlenmelidir. Yine aynı şekilde, enerji politikası da uluslararası bir boyutta olup sadece kaynaklar olarak değil, enerji yolları konusu da sınır aşan boyutuyla değerlendirilmelidir. Bu politikalar devletlerin değil, halkların ihtiyaçları ve çıkarları temelinde barışçı anlayışlarla geliştirilmelidir.

23. Su ve enerji iç ve dış dengelerde bir silah olarak kullanılmaktadır. Silah olarak kullanılan su ve enerji, yeri geldiğinde bir karşı silaha dönüşerek sahibini de vuran bir süreci üretmiştir. Halkların bu çıkmazdan kurtulmasının en önemli yolu enerjiye olan bağımlılığı azaltacak politikalar üretmek; su ve enerji kaynaklarının yerelden idaresini sağlamaktan geçer. Su yerel yönetimler tarafından doğal biçimde kullanılmalıdır. Enerji ve su politikasında hakimiyetçi anlayışın aşılması yerine insanlığın ihtiyacı oranında tükettiği, zenginliğe ve mutluluğa yol açacak süreçleri işletmek üzere bu coğrafyada yaşayan ve bundan etkilenen halklar, bir araya gelerek ortak mücadele etmelidirler.

Katılımcılar ve Elektrik Mühendisleri Odası temsilcileri forum içeriğinde tespit edilen gerçekler ışığında yapılacak çalışmaların takipçisi olacaklarını, yapılan çalışmalar hakkında kamuoyunu bilgilendirme sorumluluklarını yerine getireceklerini, mühendislik mesleğini toplum yararına kullanma kararlılıklarını bir kez daha ifade etmişlerdir.

Kamuoyu ve ilgililerin bilgilerine sunarız. 01.12.2011

MEZOPOTAMYA ENERJİ FORUMU 2011

Yürütme Kurulu